Flerspråkiga elever och språkfrämjande undervisning

1

Varför språkfrämjande undervisning?

Det tar lång tid att lära sig ett skolspråk.

Ankomstålder	Tidsåtgång
5-7 år	3-8 år
8-11 år	2-5 år
12-15 år	6-8 år

Tabellen visar hur lång tid det tar att uppnå åldersadekvat nivå i det andra språket efter Collier 1987 i Hyltenstam 2007.

Ämnesplanen innehåller många språkhandlingar.

Genom undervisningen i ämnet matematik ska eleverna ges förutsättningar att utveckla sin förmåga att

- formulera och lösa problem med hjälp av matematik samt värdera valda strategier och metoder,
- använda och analysera matematiska begrepp och samband mellan begrepp,
- välja och använda lämpliga matematiska metoder för att göra beräkningar och lösa rutinuppgifter,
- föra och följa matematiska resonemang
- använda matematikens uttrycksformer för att samtala om, argumentera och redogöra för frågeställningar, beräkningar och slutsatser.

Ämnesplanen i matematik
Skolverket (2017)

Skolan

UT-
BYGGNAD

Skriftspråk

Formellt talspråk

Specialordförråd

Hemma
På gården
I förskolan

BAS

Uttal

Grammatik

Ordförråd

Samtalsstruktur

Berättarstruktur

Modersmål

Viberg 1993

Parallell process

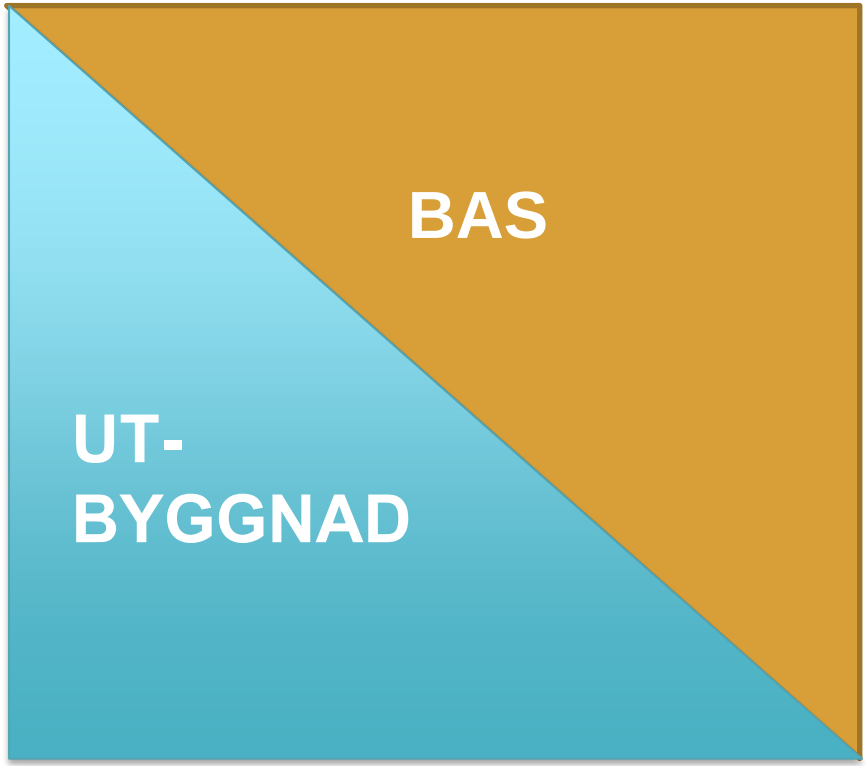

2

Vad utmärker språkfrämjande undervisning?

Vad är språkutvecklande undervisning?

Anna Kaya (2016)

1. **Förförståelse**

   Undervisning som utgår från elevernas tidigare kunskaper och erfarenheter.

2. **Kognitiva utmaningar**

   Strukturerad undervisning som kännetecknas av meningsfullhet, höga förväntningar, kognitivt utmanande uppgifter samt ett tillåtande klimat.

3. **Stöttning**

   Undervisning som erbjuder eleverna rik stöttning utifrån elevernas förutsättningar och behov.

Vad är språkutvecklande undervisning?

Anna Kaya (2016)

4. Modersmål

Undervisning där elevernas modersmål används som resurs i lärandet.

5. Interaktion

Undervisning där eleverna ges stort talutrymme och många varierade möjligheter till interaktion, både i helklass och i mindre grupper.

6. Språk och ämne

Undervisning där eleverna får utveckla språk och kunskaper parallellt.

3

Hur gör man då?

Förförståelse-

att undervisa utifrån elevernas tidigare kunskaper och erfarenheter .

Börja i vardagen!

Utgå från elevernas vardagserfarenheter:

- Hur kallt är det ute i dag?
- Hur kallt är det på bilden?
- Hur skriver vi sådana tal?

Börja med en bild/bilder!

Börja med att konkretisera!

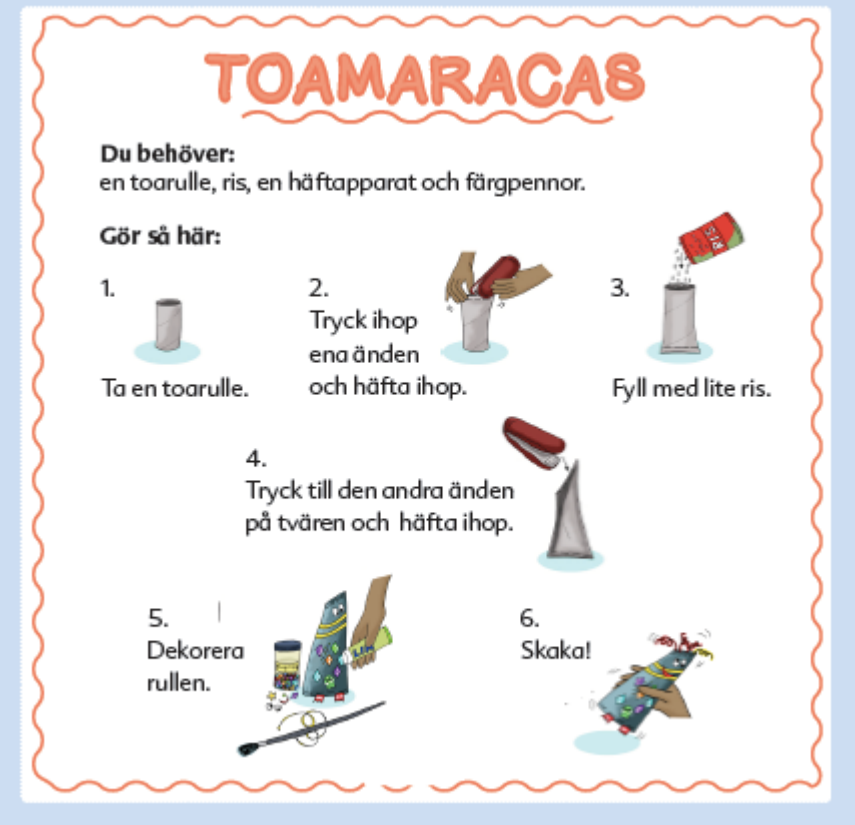

Språkkraft åk 4-6 Gleerups Utbildning

Börja med dramatisering!

Sätt ämnet i ett sammanhang genom att utgå från en bild:

- Vad ser du i bilden?
- Var är de någonstans?
- Vad vill mannen göra?
- Vad säger de till varandra?

39 Diskutera i gruppen och skriv några ord runt bilden.

- Vad ser du i bilden?

Ur Förstå språket Matematik (2018)

Börja med svåra ord!

Börja med att aktivera förkunskaper kring texttypen!

- Vilka sagor finns i bilden?
- Vilka sagor har du hört, läst eller sett på film?
- Vad är typiskt för sagor?
- Berätta en saga för varandra.

Börja med en eller flera meningar!

Vi ska vara borta tre nätter men det känns ändå viktigt att åka till Finland. När jag var liten åkte vi dit ett par gånger om året. Jag har tillbringat somrar på gräsmattan i den finska glesbygden utanför staden Kouvola.

Vem är textens berättarjag?
Hur gammal är textens jag?
Var är berättarjaget?
Varför ska textens jag åka till Finland?
Varför åkte textens jag till Finland när hen var liten?
Varför känns det viktigt att åka till Finland?
Vilka känslor finns i texten?

Kognitivt utmanande uppgifter
- med stöttning är det möjligt

Stöttning - scaffolding

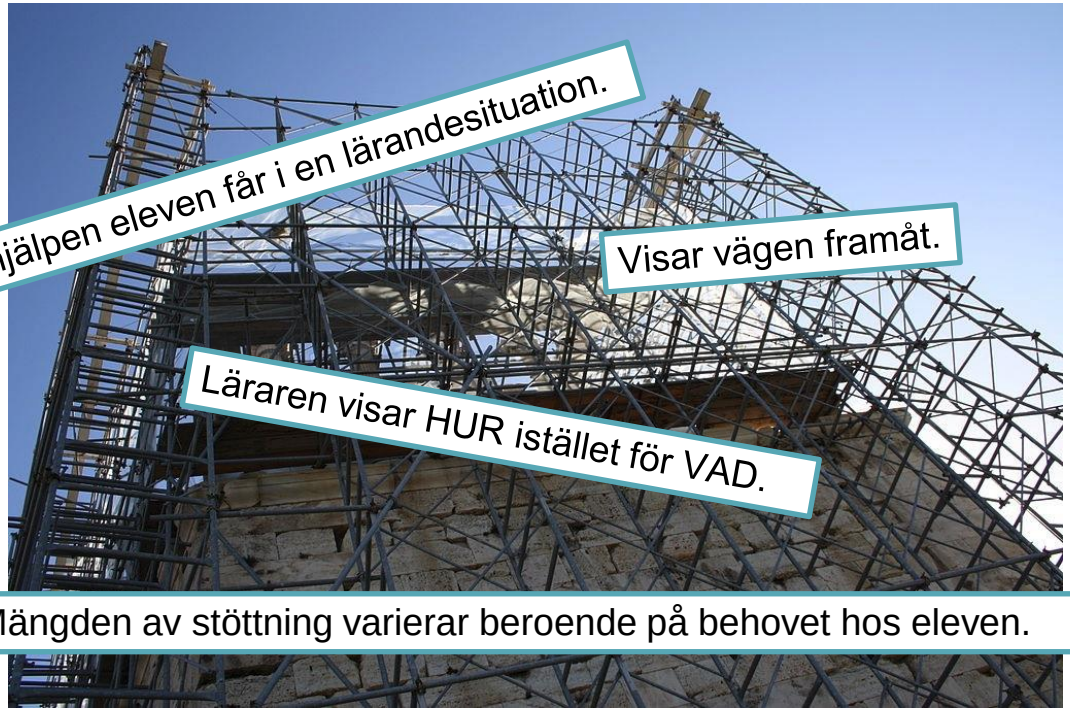

Den hjälpen eleven får i en lärandesituation.

Visar vägen framåt.

Läraren visar HUR istället för VAD.

Mängden av stöttning varierar beroende på behovet hos eleven.

®TiiaOjala

Stöttning

- arbete med förförståelse
- samtal
- frågor som ställs för att utveckla elevernas förståelse
- tanketid
- visualisering
- skrivmallar
- samtalsmallar
- ordlistor
- modellandet (I do, we do, you do/ A-P-E)
- läraren kontrollerar elevernas förståelse av begrepp, t ex i form av uppgifter, samtal osv.
- modersmålsstöd/studiehandledning/transspråkande

®TiiaOjala

En ska bort.

1,4	13
952	–16

Ur Förstå språket Matematik (2018)

Ordlista: udda tal, jämnt tal, heltal, decimaltal, negativt tal, positivt tal

Börjor: Jag tycker att … ska bort därför att ...

APE

Hur kan du stötta eleverna i denna uppgift?

Likheter och skillnader.

Jämför islam med kristendom. Vilka likheter och skillnader finns det?

Hur kan du stötta eleverna i denna uppgift?

I islam… på samma sätt som i kristendom.
I islam har man också…
Båda religionerna …
Till skillnad från kristendom…
I islam har man inte…
I kristendom … medan …

Vulkanutbrott

Vulkanutbrott uppstår i regel i gränsen mellan jordskorpans plattor. Där finns nämligen de sprickor och kanaler som den heta magman kan leta sig upp i.

Magma är smält berg. Ett vulkanutbrott börjar ofta med skalv i vulkanens väggar. Det är ett tecken på att magman från jordens inre är på väg upp. När magman får kontakt med grundvattnet under vulkankratern, vulkanens öppning, bildas moln av heta gaser, inte minst vattenånga. Magman bildar små korn, vulkanaska, ungefär så stora som en fingernagel. Ur vulkankratern slungas sedan vulkanaska och *pimpsten*, luftfyllda stenar som flyter i vatten. Ibland kan också flera decimeter stora stenar kastas ut ur vulkankratern.

Vid de flesta vulkanutbrott bildar magman lavaströmmar. De väller ut ur vulkankratern och ur sprickor i vulkanens väggar. I dag är vulkanforskare ganska skickliga på att förutsäga vulkanutbrott. Men ibland överraskas människor ändå av vulkaner. Oftast rinner vulkanens lava så långsamt att människor hinner sätta sig i säkerhet. Däremot förstör lavaströmmen alla hus och all odlad mark som kommer i dess väg. Många människor är bosatta i närheten av vulkaner. Det beror på att lava och aska på lång sikt, när de bryts ner, bildar väldigt

... ett utbrott innehålla ämnen som är giftiga för människor och djur. De kan också förstöra jord och betesmark.

...ns mest aktiva vulkaner är Merapi på ön Java ...med stora utbrott år 2006 och 2010.

Hur skulle du stötta den här texten?

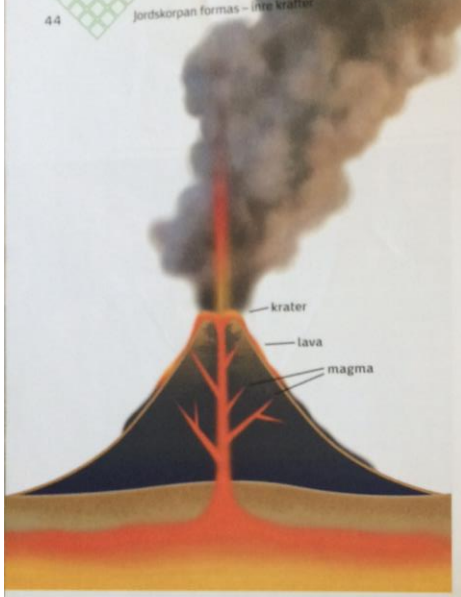

Detta är en stratovulkan. Den växer på höjden när lager av aska varvas med trögflytande lava och sten. Med tiden kan en stratovulkan bli tusentals meter hög.

Utbrott från stratovulkaner kan kasta upp askmoln i stratosfären på flera kilometers höjd, Men vindar och nederbörd gör att askan försvinner på några veckor. Aska från riktigt kraftiga utbrott kan nå ända upp i troposfären och hindra solstrålningen, så det blir kallare på jorden under några år ...

Toppen av Mauna Loa med Mauna Kea längre bort.

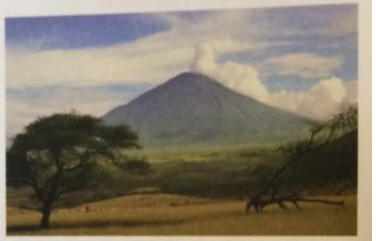

Ol Doinyo Lengai, Rift valley, Tanzania.

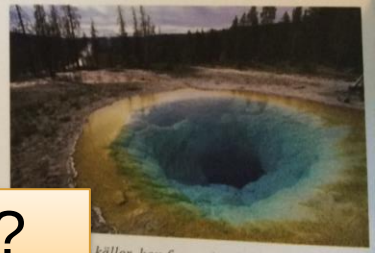

... källor, kan finnas i vulkaniska områden.

... vulkaner bildas när het magma (smält berg) kommer upp ur sprickor i jordskorpan och stelnar till lava. De flesta vulkanerna ligger vid kontinentplattornas gränser. Det finns olika typer av vulkanutbrott: explosiva och mer lugna. Ifall lavan är lättflytande kan den rinna ut över stora områden och långsamt bilda en sköldvulkan. Sköldvulkaner blir oftast inte så höga, men några av jordens mest aktiva vulkaner är sköldvulkaner, till exempel Manua Loa på Hawaii.

Vad tror du den här texten handlar om?

Titta på bilden på sida 44. Vad innebär begreppen *krater*, *lava* och *magma*?

Hur tror du det känns att bo i närheten av en vulkan? Varför bor människor nära vulkaner?

Har du sett vulkan/vulkanutbrott någonstans?

Ställ nu tre frågor till texten med din kamrat!

Hitta vulkaner i världen. En tävling.

Varför finns det vulkaner just på de platserna i världen?

Titta på en film./Bygg en vulkan.

Berätta vardagligt först.

- Titta på helheten.
- Titta på bilderna.
- Ta reda på elevernas erfarenheter.
- Ta reda på elevernas förkunskaper.
- Koppla ihop med den tidigare kunskapen.
- Förklara om ämnet begripligt, mer konkret.

Före läsningen:
Att väcka förförståelse/intresse

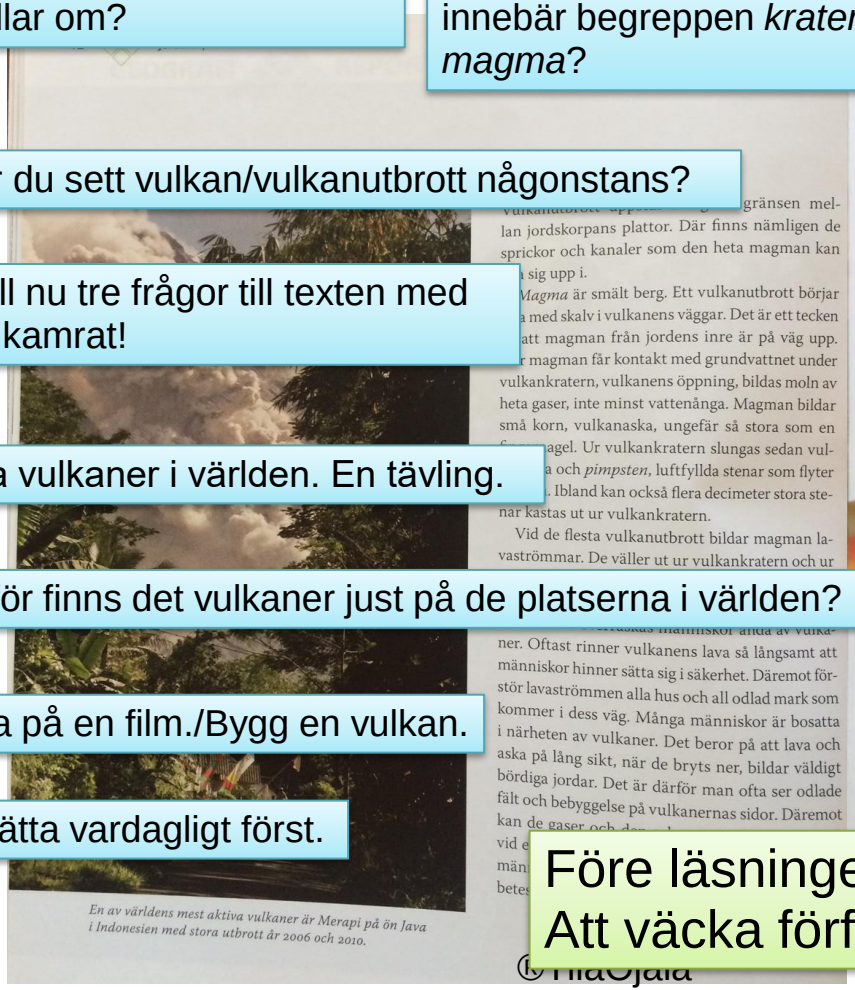

En av världens mest aktiva vulkaner är Merapi på ön Java i Indonesien med stora utbrott år 2006 och 2010.

gränsen mellan jordskorpans plattor. Där finns nämligen de sprickor och kanaler som den heta magman kan sig upp i.

Magma är smält berg. Ett vulkanutbrott börjar med skalv i vulkanens väggar. Det är ett tecken att magman från jordens inre är på väg upp. magman får kontakt med grundvattnet under vulkankratern, vulkanens öppning, bildas moln av heta gaser, inte minst vattenånga. Magman bildar små korn, vulkanaska, ungefär så stora som en agel. Ur vulkankratern slungas sedan vul- och *pimpsten*, luftfyllda stenar som flyter . Ibland kan också flera decimeter stora stenar kastas ut ur vulkankratern.

Vid de flesta vulkanutbrott bildar magman lavaströmmar. De väller ut ur vulkankratern och ur

ner. Oftast rinner vulkanens lava så långsamt att människor hinner sätta sig i säkerhet. Däremot förstör lavaströmmen alla hus och all odlad mark som kommer i dess väg. Många människor är bosatta i närheten av vulkaner. Det beror på att lava och aska på lång sikt, när de bryts ner, bildar väldigt bördiga jordar. Det är därför man ofta ser odlade fält och bebyggelse på vulkanernas sidor. Däremot kan de gaser och

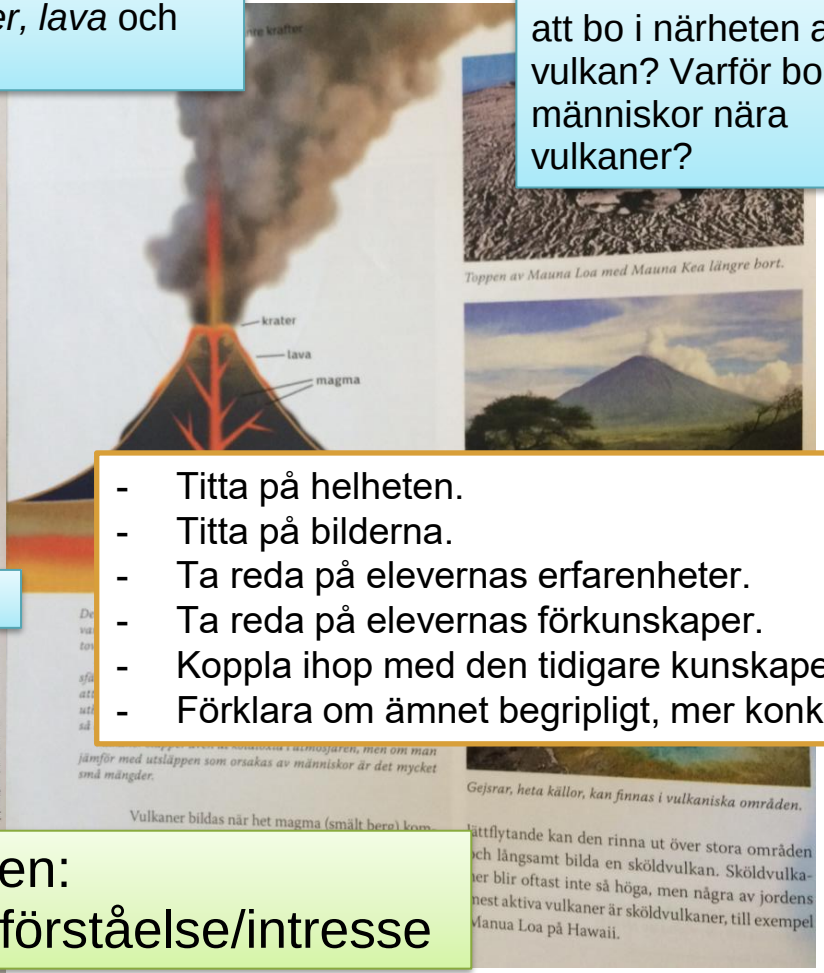

Toppen av Mauna Loa med Mauna Kea längre bort.

jämför med utsläppen som orsakas av människor är det mycket små mängder.

Vulkaner bildas när het magma (smält berg) kom-

Gejsrar, heta källor, kan finnas i vulkaniska områden.

lättflytande kan den rinna ut över stora områden och långsamt bilda en sköldvulkan. Sköldvulkaner blir oftast inte så höga, men några av jordens mest aktiva vulkaner är sköldvulkaner, till exempel Mauna Loa på Hawaii.

© HiaOjala

Hur kan vi reda ut oklarheten med orden som är nya?

- försök hitta ledtrådar till nya ords betydelse.
- dela upp ordet i olika delar
- läs det som står före och efter ordet/begreppet/meningen.
- läs om meningen flera gånger.
- låt någon läsa ordet eller meningen högt för dig.
- gå tillbaka till bildtexterna.
- fundera över ordets funktion, alltså vad ordet betyder för meningen. Beskriver ordet något? Talar ordet om något som händer eller något som någon gör? Är ordet en person, en sak eller ett föremål?
- gå tillbaka några sidor för att reda ut vad texten handlar om.
- slå upp ordet i ordlista eller lexikon.
- Fråga kompisen eller läraren.

Under läsningen:
Att högläsa med eleverna
och bearbeta texten ihop.

Språkspel

Ibland rör sig plattor i jordskorpan. De skaver mot varandra.

Intensiteten uttrycks i siffror på richterskalan.

Den här naturkatastrofen gör jorden fruktbar. Man kan skörda ris tre gånger om året.

En högläser
En annan letar efter bilden som passar in
En tredje för in anteckningar

Den flytande massan som rinner ur kratern heter lava.

Anderna, Kanarieöarna, Indonesien.

Efter läsningen.

®TiiaOjala

Schema som återger logiska relationer

Naturkatastrof	Orsak	Följder	Var de förekommer
Vulkanutbrott			
Jordbävning			
Översvämning			

Fångar in det viktigaste.

®TiiaOjala

Att läsa med barnen

- Taltempo
- Kroppspråk
- Prata om bilder
- Upprepning
- Barnen ska vara aktiva i läsningen
- Fråga efter ordbetydelser

Modersmål

Meine Sprache

Mitt språk

Minun kieli

- Lucas och Katz (1994)

- Lärare grupperar eleverna utifrån modersmål och låter dem använda modersmålet för att skriva med hjälp av varandra.

- Lärare grupperar eleverna utifrån modersmål och låter dem använda modersmål för att muntligt berätta för varandra på modersmålet i gruppen för att sedan översätta och berätta för resten av klassen.

- Eleverna med gemensamt modersmål får arbeta i par för att den som kan mer engelska (L2) kan hjälpa den som kan mindre.

- Eleverna uppmuntras att använda flerspråkiga lexikon för att kunna förstå mer avancerade texter.

- Eleverna uppmuntras att diskutera skolarbete hemma och be familjemedlemmar om hjälp på deras olika modersmål.

- Det finns tillgång till böcker på elevernas olika modersmål och eleverna uppmuntras att läsa dessa.

Interaktion

Perspektiv på lärande - klassrumskommunikation

Behavioristiska perspektivet

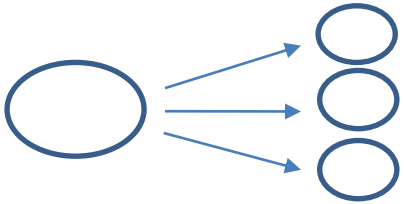

Kognitiva och konstruktivistiska perspektivet

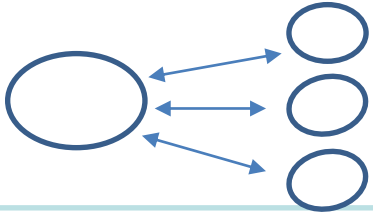

Sociokulturella/ socialkonstruktivistiska perspektivet

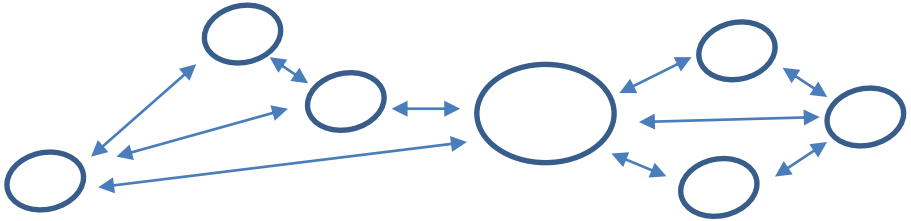

Vilken typ av klassrumskommunikation är du van vid från din skoltid?

Greppa språket

Formativ bedömning

Hur stöttar läraren elever i samtalet?

4

Genrepedagogik

PROCESS

MÅLET

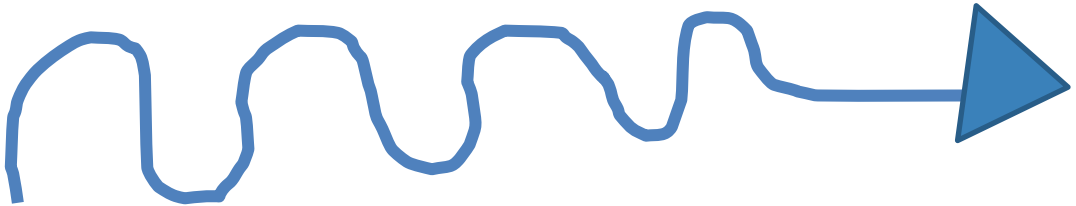

Arbetssättet: Mycket interaktion, dialog, lässtrategier och stöttning med hjälp av cirkelmodellen.
Språk och kunskap går hand i hand!

en skriftlig produktion

®TiiaOjala

CIRKELMODELL

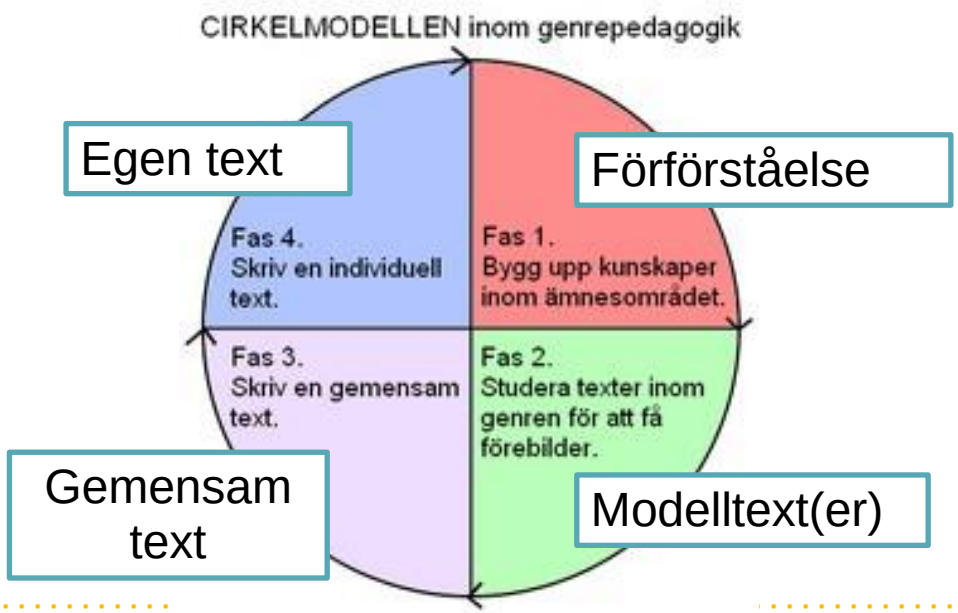

Fas 1 Före läsningen: Tankekarta

Förförståelse

Muntligt

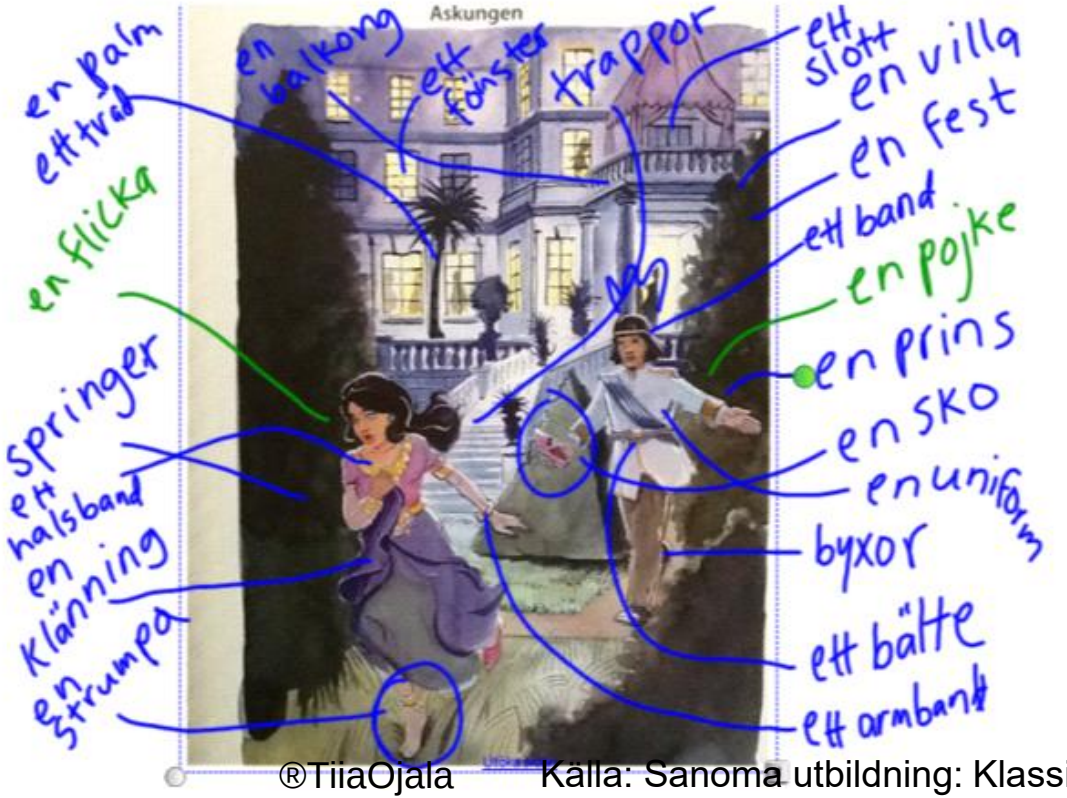

Visualisering

Vardagspråk

®TiiaOjala

Källa: Sanoma utbildning: Klassiska sagor

Före läsningen: Muntlig genomgång av sagan

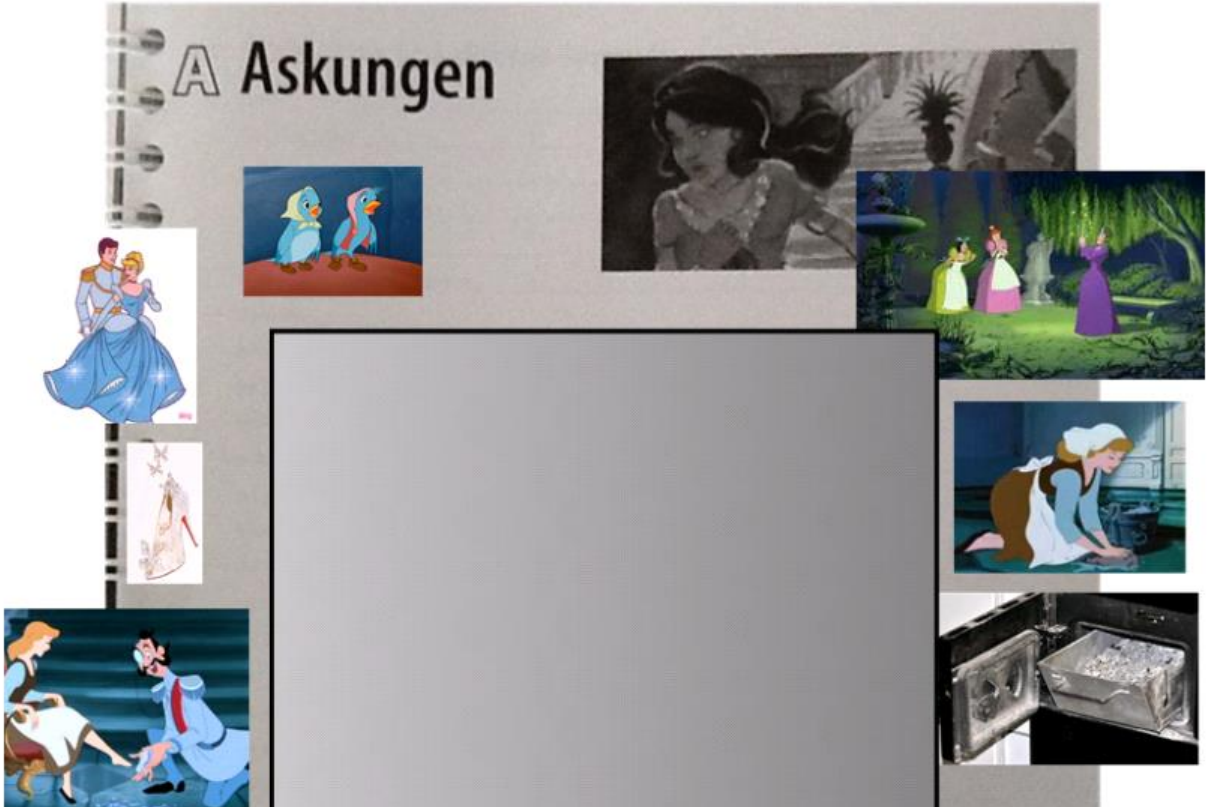

Visualisering

Muntlig produktion

®TiiaOjala

Fas 2: Modelltext

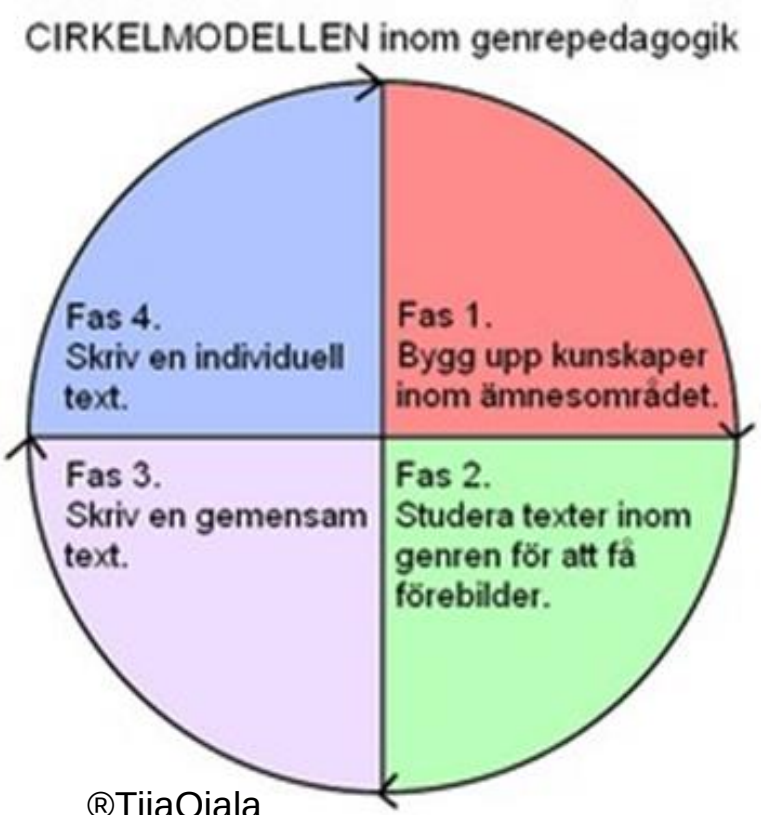

®TiiaOjala

Fas 2 Under läsningen

A Askungen

En flicka hade en mamma som var sjuk och dog.
Hennes pappa gifte sig med en kvinna som hade tv
döttrar.
Döttrarna var lata och arbetade inte hemma. Flickan fick göra allting.
De kallade henne Askungen för hon var svart och smutsig av aska från spisen.
Kungen bjöd alla flickor i landet på en fest på slottet.
Han ville hitta en flicka som prinsen kunde gifta sig med
Styvdöttrarna åkte till festen i dyra klänningar.
Askungen fick inte följa med.
Askungen fick en klänning och skor av fåglarna. De hjälpte henne.
Hon gick ensam till festen på slottet.
Prinsen dansade bara med henne. Ingen kände igen henne.
Hon sprang från prinsen när dansen var slut.
Hon tappade en sko när hon sprang. Prinsen hittade skon.

Vem dog och varför?
Hur var den nya kvinnans döttrar?
Varför kallades flickan Askungen?

På-raderna

Flickan fick göra allting hemma.
Vad tror du att hon fick göra?

Mellan-raderna

Askungen var förtryckt i sitt hem. Vilka människor är förtryckta i dagens samhälle/i världen?

Bortom-raderna

Berätta sagan med tre meningar.

Sammanfatta

Vad hände efter sagan, tror du?

Förutspå

®TiiaOjala

Efter läsningen: Samtal om struktur

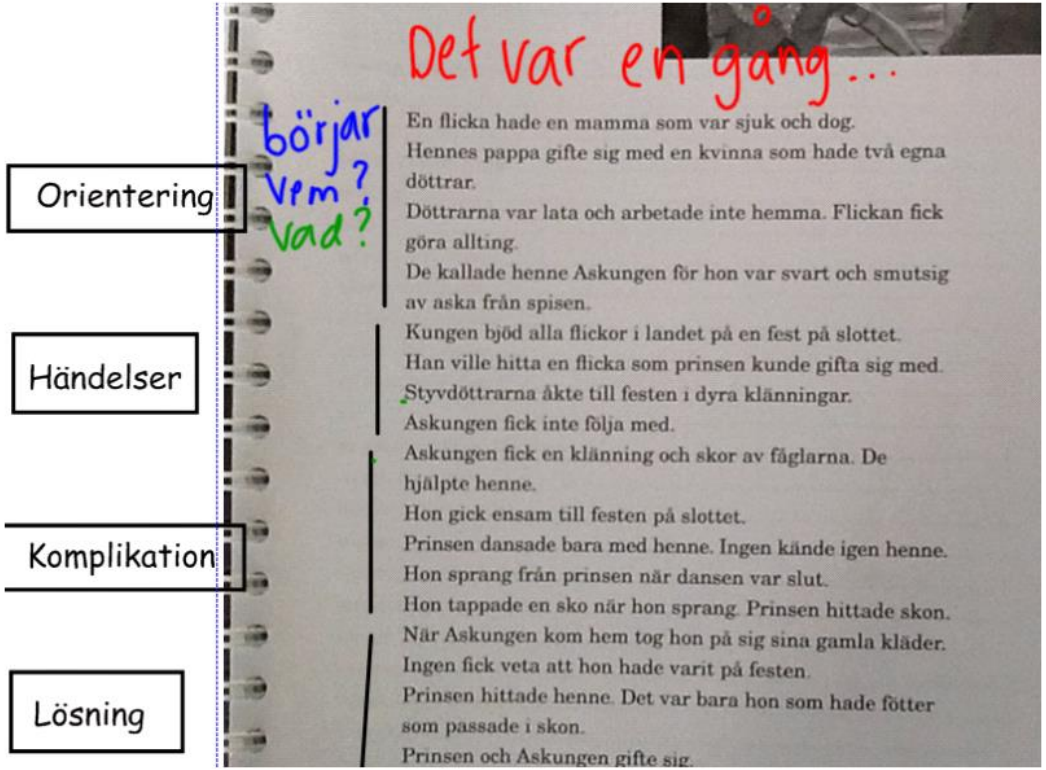

®TiiaOjala

Efter läsningen: Hitta alla verb

A Askungen

Hitta alla verb!
Skriv en lista på dem.
Skriv verben även i presens.

En flicka hade en mamma som var sjuk och dog.
Hennes pappa gifte sig med en kvinna som hade två egna döttrar.
Döttrarna var lata och arbetade inte hemma. Flickan fick göra allting.
De kallade henne Askungen för hon var svart och smutsig av aska från spisen.
Kungen bjöd alla flickor i landet på en fest på slottet.
Han ville hitta en flicka som prinsen kunde gifta sig med.
Styvdöttrarna åkte till festen i dyra klänningar.
Askungen fick inte följa med.
Askungen fick en klänning och skor av fåglarna. De hjälpte henne.
Hon gick ensam till festen på slottet.
Prinsen [illegible] med henne. Ingen kände igen henne.

FÖRUT
DÅ-TID

®TiiaOjala

Fas 3:Gemensam text: Rödluvan

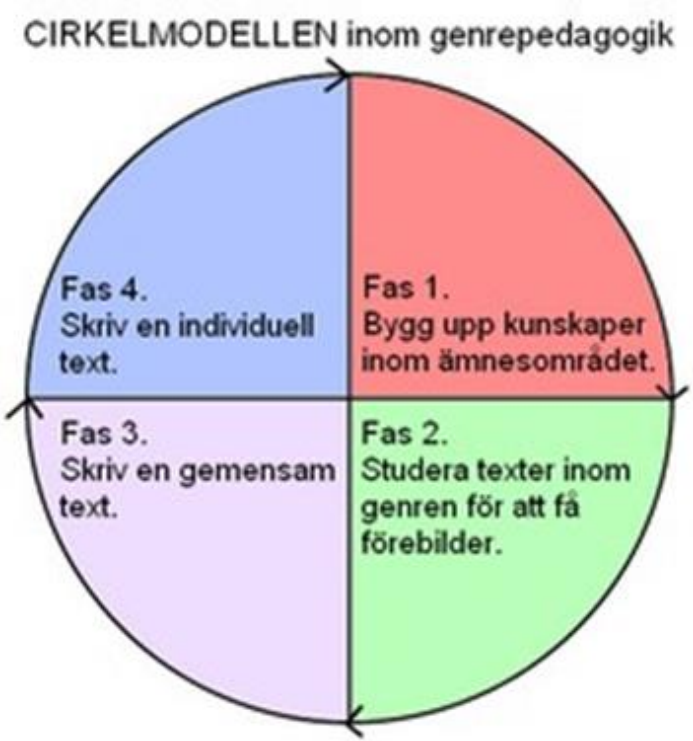

®TiiaOjala

Ord

Bild

Struktur

Stöttning

mormor korgen

skogen

Orientering

Bild

Det var en gång en flicka som hette Rödluvan. Hon hade en sjuk mormor. Mormors hus låg i skogen. Flickan ville gå till mormors hus för att hjälpa henne. Hon tog med sig en korg med vatten och bröd.

Gemensamt skrivande

Utöka sidan

®TiiaOjala

Direkt tal

- Talspråk – skriftspråk
- Att markera direkt tal
- Indirekt tal

Rödluvan ville promenera till mormor men hon gick vilse. Plötsligt träffade hon en kaxig varg i skogen. Vargen frågade flickan: "Varför har du mat med dig och vart ska du gå?" Hon berättade: "Jag ska gå till mormor därför att hon är sjuk och hon behöver mat och medicin." Vargen fågade också: "Var bor din mormor?" Rödluvan svarade: "Hon bor i skogen nära sjön." Vargen ville att hon ska plocka blommor till mormor. Vargen ville att hon skulle gå en lång väg för att plocka många blommor. Vargen gick en genväg för att komma fram snabbare än flickan till mormor.

® FiliaOjala

Fas 4
Individuell text

Stöttning

RUBRIK	
ORIENTERING	Det var en gång
HÄNDELSER Först Sedan Därefter	
KOMPLIKATION En dag Plötsligt	
LÖSNING Sist Till slut	

®TiiaOjala

Fas 4
Individuell text

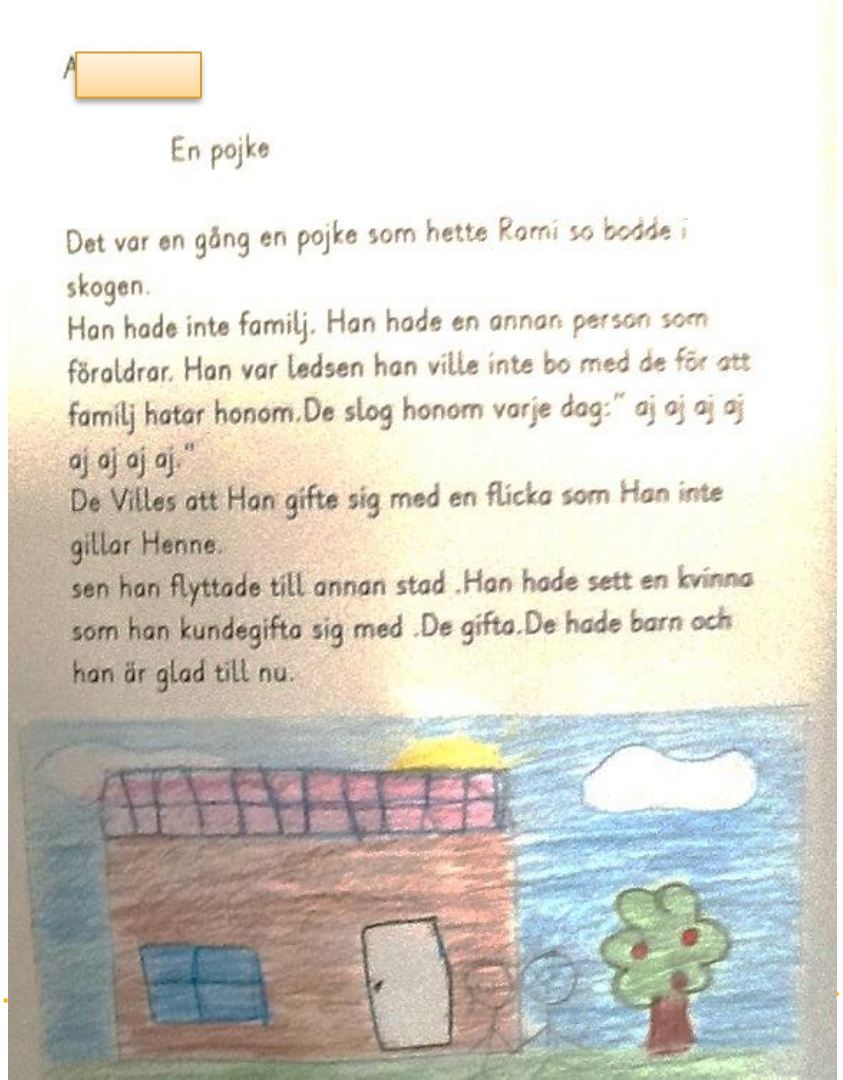

En pojke

Det var en gång en pojke som hette Rami so bodde i skogen.
Han hade inte familj. Han hade en annan person som föraldrar. Han var ledsen han ville inte bo med de för att familj hatar honom.De slog honom varje dag:" aj aj aj aj aj aj aj aj."
De Villes att Han gifte sig med en flicka som Han inte gillar Henne.
sen han flyttade till annan stad .Han hade sett en kvinna som han kundegifta sig med .De gifta.De hade barn och han är glad till nu.

®TiiaOjala

Formativ bedömning

- Kan du läsa din text?
- Hur kändes det att läsa din text?
- Kan du berätta hur jag kan veta att texten är en saga?
- Kan du hitta orientering, händelser, komplikation och lösning i din text?
- Vad skulle du kunna göra ännu bättre till nästa gång?
- Får jag utmana dig? Om du vill kan du göra texten ännu bättre och lämna till mig när du är klar!

®TiiaOjala

Formativ bedömning
Självskattning/Kamratrespons

- Rubrik
- Orientering
- Händelser
- Komplikation
- Lösning
- Verbet i preteritum
- Verbet på andra plats i meningarna
- Tidsord
- Direkt tal
- Styckeindelning
- Stavning
- Punkt, frågetecken, utropstecken och stor bokstav
- Kan du förstå texten?
- Är texten spännande?

®TiiaOjala

Lgr 11

SVENSKA SOM ANDRASPRÅK

Språk är människans främsta redskap för att tänka, kommunicera och lära. Genom språket utvecklar människor sin identitet, uttrycker känslor och tankar och förstår hur andra känner och tänker. Att ha ett rikt och varierat språk är betydelsefullt för att kunna förstå och verka i ett samhälle där kulturer, livsåskådningar, generationer och språk möts.

Syfte

Undervisningen i ämnet svenska som andraspråk ska syfta till att eleverna utvecklar kunskaper i och om svenska språket. Genom undervisningen ska eleverna ges förutsättningar att utveckla sitt svenska tal- och skriftspråk så att de får tilltro till sin språkförmåga och kan uttrycka sig i olika sammanhang och för skilda syften. Det innebär att eleverna genom undervisningen ska ges möjlighet att utveckla språket för att tänka, kommunicera och lära. Undervisningen ska ge eleverna rika möjligheter att kommunicera på svenska utifrån sin kunskapsnivå, utan att ställa för tidiga krav på språklig korrekthet.

Undervisningen ska stimulera elevernas intresse för att läsa och skriva på svenska. Genom undervisningen ska eleverna ges möjlighet att utveckla kunskaper om hur man formulerar egna åsikter och tankar i olika slags texter och genom skilda medier. Undervisningen ska även syfta till att eleverna utvecklar förmåga att skapa och bearbeta texter, enskilt och tillsammans med andra. Eleverna ska även stimuleras till att uttrycka sig genom olika estetiska uttrycksformer. Vidare ska undervisningen bidra till att eleverna utvecklar kunskaper om hur man söker och kritiskt värderar information från olika källor.

I undervisningen ska eleverna möta samt få kunskaper om skönlitteratur från olika tider och skilda delar av världen. Undervisningen ska också bidra till att eleverna utvecklar kunskaper om olika former av sakprosa. I mötet med olika typer av texter, scenkonst och annat estetiskt berättande ska eleverna ges förutsättningar att utveckla sitt svenska språk, den egna identiteten och sin förståelse för omvärlden.

Genom undervisningen ska eleverna ges möjlighet att utveckla sina kunskaper om svenska språket, dess normer, uppbyggnad, uttal, ord och begrepp samt om hur språkbruk varierar beroende på sociala sammanhang och medier. På så

om hur språkbruk varierar beroende på sociala sammanhang och medier. På så sätt ska undervisningen bidra till att stärka elevernas medvetenhet om och tilltro till den egna språkliga och kommunikativa förmågan. Undervisningen ska också bidra till att eleverna får förståelse för att sättet man kommunicerar på kan få konsekvenser för andra människor. Därigenom ska eleverna ges förutsättningar att ta ansvar för det egna språkbruket.

Genom undervisningen i ämnet svenska som andraspråk ska eleverna sammanfattningsvis ges förutsättningar att utveckla sin förmåga att

- formulera sig och kommunicera i tal och skrift,
- läsa och analysera skönlitteratur och andra texter för olika syften,
- anpassa språket efter olika syften, mottagare och sammanhang,
- välja och använda språkliga strategier,
- urskilja språkliga strukturer och följa språkliga normer, och
- söka information från olika källor och värdera dessa.

®TiiaOjala

Låt oss sammanfatta!

1. **Förförståelse**

Undervisning som utgår från elevernas tidigare kunskaper och erfarenheter.

2. **Kognitiva utmaningar**

Strukturerad undervisning med meningsfullhet, höga förväntningar, kognitivt utmanande uppgifter och ett tillåtande klimat.

3. **Stöttning**

Undervisning som erbjuder eleverna rik stöttning utifrån elevernas förutsättningar och behov.

4. **Modersmål**

Undervisning där elevernas modersmål används som resurs i lärandet.

5. **Interaktion**

Undervisning där eleverna ges stort talutrymme och många varierade möjligheter till interaktion, både i helklass och i mindre grupper.

6. **Språk och ämne**

Undervisning där eleverna får utveckla språk och kunskaper parallellt.

Vilka tankar tar du med dig från denna utbildning?

STÄRK SPRÅKET
STÄRK LÄRANDET
PAULINE GIBBONS

LÅT
språket
BÄRA
Genrepedagogik i praktiken

Att undervisa
i läsförståelse
Lässtrategier och studieteknik
Barbro Westlund

Förstå språket
NO/SO för nyanlända
Tiia Ojala

Terese Andersson
Tiia Ojala
C
Jalla
- raka vägen!
Jallabladet
14 februari
gleerups

Språkkraft
Svenska för nyanlända
HEJ
Tiia Ojala

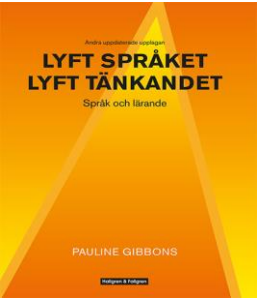
LYFT SPRÅKET
LYFT TÄNKANDET
Språk och lärande
PAULINE GIBBONS

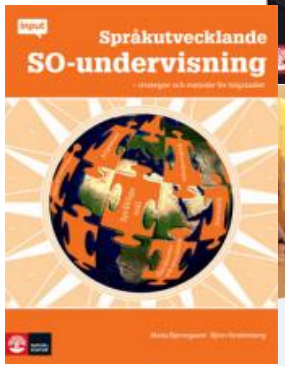
input
Språkutvecklande
SO-undervisning

Mötet med
nyanlända
Vägen till en framgångsrik skolgång
Tiia Ojala
FÖR SKOLAN

Förstå språket
MATEMATIK
73
Tiia Ojala
Emelie Reuterswärd
utbildning

Terese Andersson
Tiia Ojala
B
Jalla
- raka vägen!
gleerups

Språkkraft
Svenska för nyanlända
åk 4-6
Tiia Ojala
gleerups

OFELIA GARCIA • LI WEI
Translanguaging
FLERSPRÅKIGHET SOM RESURS I LÄRANDET

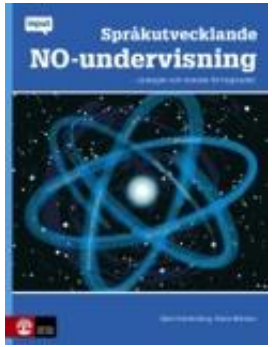
input
Språkutvecklande
NO-undervisning

Greppa språket
Ämnesdidaktiska perspektiv
på flerspråkighet

Förstå språket
SAMHÄLLSKUNSKAP
BANK
Stina Lundholm
Tiia Ojala
utbildning

Terese Andersson
Tiia Ojala
A
Jalla
- raka vägen!
JALLANYT
Skönheten och odjuret
gleerups

Språkkraft
Svenska för nyanlända
åk 7-9
Tiia Ojala
gleerups

Tack!

Tiia Ojala:

kontakt@tiiaojala.se

FB: SOKA-rummet

@TiiaOjala